

HACK JE INFORMATIE- POSITIE!

ARTIKEL

TOM KUNZLER

Projectmanager bij de Open State Foundation, een stichting die digitale transparantie bevordert

Informatie is van groot belang voor het goed uitvoeren van het werk van de volksvertegenwoordiger. Zonder informatie is het controleren van het college en het stellen van kaders lastig tot onmogelijk. De griffier is verantwoordelijk voor de informatievoorziening van de volksvertegenwoordigers. Maar hoe breng je orde aan in de constante stroom van mailberichten, websites en pdf-bestanden? Belangrijker nog: hoe kom je zo snel mogelijk aan de informatie waarnaar je op zoek bent? Volksvertegenwoordigers en griffiers, het is tijd om je informatiepositie te hacken met open data!

Bij hacken denken de meeste mensen aan schimmige types die inbreken in systemen om illegaal informatie te ontfutselen. 'Hacken is het vinden van toepassingen die niet door de maker van het middel bedoeld zijn, speciaal met betrekking tot computers' aldus Wikipedia. Het bedenken van nieuwe toepassingen om informatie beter vindbaar te maken of anders te visualiseren valt dus onder het hacken van informatie. Voor hacken heb je echter wel een belangrijke randvoorwaarde nodig: open data. Data die vindbaar, toegankelijk, auteursrechtenvrij en machineleesbaar zijn.

Handige apps

Open data maakt data herbruikbaar voor ontwikkelaars en data-analisten. Dit zet de deur open voor nieuwe toepassingen, inzichten en analyses. Wat wordt er dan zoal gehackt? Een app om snel openbare toiletten in de buurt te vinden. Apps die het reizen van A naar B met het openbaar vervoer of auto eenvoudiger maken, je waarschuwen wanneer het gaat regenen en die je op vakantie helpen om een goed restaurant te vinden. Tot slot een website die recreanten helpt om via Ovfietsuitje.nl een leuke fietsroute nabij stations te vinden langs monumenten, historische bomen of natuurgebieden.

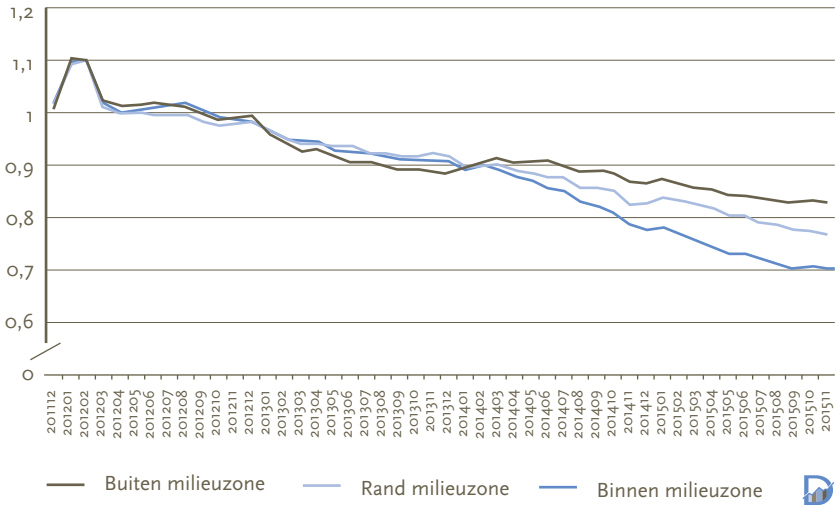
Allemaal toepassingen die het leven net iets aangenamer maken en de ontwikkelaars helpen een boterham te verdienen. Maar wat heeft een volksvertegenwoordiger of griffier daar nu aan behalve dat hij met de bus op tijd bij de raadsvergadering arriveert dankzij een handige app?

Apps voor de democratie

De volksvertegenwoordiger zoekt data en toepassingen die zijn rol als controleur van het college versterken en hem helpen bij het schrijven van een motie of amendement. De website Openspending.nl, waar financiën van provincies, gemeenten en waterschappen inzichtelijk en vergelijkbaar zijn, is daarvan een voorbeeld. Openspending maakt gebruik van ruwe data die elke gemeente, provincie en waterschap in hetzelfde format naar het CBS stuurt. In tegenstelling tot de programmabegroting zijn deze data gestandaardiseerd en dus vergelijkbaar. Zo kun je als raadslid uitzoeken wat jouw gemeente per inwoner uitgeeft aan groenonderhoud en dit bedrag vergelijken met informatie van buurgemeenten.

Het RIVM geeft daarnaast data vrij over de uitstoot van fijnstof en stikstof zodat iedereen analyses kan maken over de luchtkwaliteit in zijn leefomgeving.

Lopend jaargemiddelde NO₂ ten opzichte van periode 2011-2012, Utrecht (1 = 2011)

Zo is met deze open data de luchtkwaliteit in Utrecht geanalyseerd door de Utrechtse Internet Courant. De gemeente heeft namelijk in 2015 een milieuzone ingevoerd en weert oude dieselauto's uit de binnenstad om de luchtkwaliteit te verbeteren.

Eerst de data

Zo zijn er nog veel andere voorbeelden van open data die de lokale democratie kunnen versterken. Het probleem zit hem echter in het gebrekkige aanbod. De meeste Nederlandse overheden geven namelijk nog amper open data vrij en informatie wordt opgesloten in .pdfbestanden of door de overheid gemaakte apps. Terwijl juist de ruwe en herbruikbare informatie derden in staat stelt nieuwe toepassingen te creëren die de informatiepositie en controle mogelijkheden van volksvertegenwoordigers versterken.

De meeste overheden wachten nu totdat informatie opgevraagd wordt door inwoners middels informatieverzoeken op basis van de Wet openbaarheid van bestuur (Wob) of de nieuwe Wet hergebruik overheidsinformatie. Deze passieve vorm van openbaarheid is erg kostbaar en Nederland presteert internationaal slecht bij de afhandeling van deze

verzoeken, zoals blijkt uit onderzoek van de SEO uit 2013 (zie tabel hieronder).

De beste manier om deze situatie te verbeteren is door pro-actief om te gaan met het publiceren van informatie. Dit voorkomt dure en tijdrovende verzoeken en bedient de informatiehongerige volksvertegenwoordiger en inwoner. In deze transformatie is een belangrijke rol weggelegd voor de volksvertegenwoordiger en griffier.

	Jaar	Aantal verzoeken	Kosten in miljoen euro's*	Kosten per verzoek in euro's	Verzoeken per inwoner	Duur
Ierland	2009	14.300	8	527	1:320	-
Verenigd Koninkrijk	2005	121.000	61	507	1:500	7,5 uur
	Local Government ^{a)}	2005	60.000	29	483	16,4 uur
	Central Government ^{b)}	2010	198.000	47	237	6,4 uur
		2012	46.000	10	219	6,2 uur
VS	2009	557.800	227	407	1:550	-
Australie	2008-2009	27.550	17	620	1:800	56 uur
Canada	2000-2001	20.800	27	1304	1:1650	38 uur
Nederland	2009/2010	8.051	31 á 47	3.851 á 5.838	1:2.100	61 uur

Bron: SEO Economisch Onderzoek (Nederland) Colquhoun (2010) (andere landen)

a) UCL (2011b)

b) Powell (2012); bewerking SEO Economisch Onderzoek

* In euro's van 2013

Wees kritisch op de informatiestromen

Als volksvertegenwoordiger en griffier zit je in de positie om het college aan te spreken op zijn informatievoorziening. Maar hoe weet je überhaupt welke informatie je op kunt vragen als daar geen inventarisatie van is gemaakt? Net zoals winkels een inventarisatie maken van hun actuele winkelvoorraad, zou een overheidsorganisatie periodiek een data-inven-

tarisatie moeten uitvoeren. Op Rijksniveau is dat al gebeurd en decentraal is onder andere Utrecht bezig met een inventarisatie.

Bij deze inventarisatie is in kaart gebracht welke data een overheid bezit en bij welke afdeling deze beschikbaar zijn. Daarnaast wordt aangegeven of de informatie gepubliceerd kan worden en zo ja wanneer en zo nee, waarom niet. Dit leert overheden efficiënter omgaan met hun data en helpt deze informatie gefaseerd te ontsluiten. De volksvertegenwoordiging kan het maken van een dergelijke data-inventarisatie afdwingen als een eerste belangrijke stap richting een datawijze overheid.

Daarnaast zou ‘waar is de achterliggende ruwe data?’ een standaardvraag moeten worden bij het ontvangen van informatie. Voorstellen, rapporten, toepassingen, visualisaties of onderzoeken met veel informatie, cijfers, diagrammen en berekeningen zitten namelijk boordevol data. Data die vaak op een eenvoudige manier te ontsluiten zijn op een open data portaal.

Een opener overheid begint bij jezelf

Betekent dit dan dat de griffier en de volksvertegenwoordiger alleen het college en de ambtelijke organisatie kritisch moeten volgen op data-gebied? Nee, ook een volksvertegenwoordiging beheert en verwerkt zelf data. De belangrijkste database is het bestuursinformatiesysteem, het BIS. Hierin zijn de notulen, besluitenlijsten, stemuitslagen, moties, amendementen en voorstellen te vinden. Door de Raad voor het openbaar bestuur wordt deze informatie de democratische basisinformatie genoemd.

Deze informatie is niet beschikbaar als open data en het is daardoor onmogelijk voor derden om toepassingen te maken die de besluitvormingsinformatie toegankelijker maken. Juist het toegankelijker maken van deze informatie helpt volksvertegenwoordigers snel de juiste speld te vinden in de digitale hooiberg. Het zorgt er ook voor dat inwoners en journalisten beter de raad of Staten kunnen volgen. Het stelt hen in staat mee te denken en op tijd te reageren. Zo geeft de website 1848 (<https://beta.1848.nl/>), die gebruik maakt van de open data van de Tweede Kamer, notificaties wanneer een stuk over een onderwerp dat je volgt naar de Kamer wordt gezonden.

Momenteel hebben zes gemeenten hun raadsinformatie als open data beschikbaar gesteld. Deze informatie is in te zien via <http://zoek.openraadsinformatie.nl/>. Dit onderwerp staat als actiepunt in het Actieplan Open Overheid van het ministerie van Binnenlandse Zaken en de Digitale Agenda 2020 van de VNG. Om deze besluitvormingsinformatie beschikbaar te geven als open data moeten de BIS-leveranciers hier opdracht toe krijgen. Maar dan zijn we er nog niet!

De griffie moet namelijk anders met de raads- en Stateninformatie omgaan om de doorzoekbaarheid en onderlinge samenhang tussen stukken te verbeteren. Dit gaat dan om het toevoegen van thema's, dossiers, stemuitslagen op persoonsniveau. En griffies moeten deze informatie zo bijhouden dat het door een ontwikkelaar goed te gebruiken is. Dit maakt het mogelijk om langlopende dossiers met bijbehorende agendastukken, moties en evaluaties op een tijdlijn te plaatsen. Of om in één oogopslag te zien wat de spreekteksten of moties van een volksvertegenwoordiger zijn geweest in de afgelopen periode.

Hype? Arbeidsintensief? Duur?

Als iemand open data een hype noemt, dan heeft die persoon volkomen gelijk! Open data zal over een aantal jaar zo normaal, ofwel 'ingeregeld' zijn in de werkprocessen, dat we het de normaalste zaak van de wereld zijn gaan vinden. Maar voordat we deze transformatie doorgemaakt hebben, moeten er nog hordes genomen worden. De Raad voor het openbaar bestuur en de Raad voor Cultuur schreven in april 2016 in het kritisch rapport genaamd 'Het puberbrein van de overheid', dat de informatiehuishouding van de overheid niet op orde was. Daar zijn inwoners de dupe van, maar overheden zelf ook.

Digitale documenten worden vaak nog hetzelfde behandeld als de papieren stukken van weleer. Daarmee wordt de potentie van digitale informatie niet volledig benut. Anders omgaan met data is een vereiste om de informatiehuishouding van de overheid te verbeteren. Daarbij hoort het beter structureren van data, nadenken over privacy, toevoegen van metadata en het koppelen van verschillende databestanden. Allemaal zaken die iets meer tijd vergen van een ambtenaar bij de creatie en verwerking van informatie.

Maar wanneer informatie beter vindbaar, koppelbaar, publiceerbaar en archiveerbaar is, dan bespaart het uiteindelijk enorm veel tijd en geld. Er zullen bijvoorbeeld minder volksvertegenwoordigers of fractiemedewerkers aankloppen bij de griffier omdat ze de juiste stukken niet kunnen vinden. Wanneer de overheid bij de creatie van digitale informatie rekening houdt met deze factoren, pas dan kunnen we volwaardig gebruik maken van de potentie van deze informatie.

Griffiers als spil in het informatieweb

De transformatie van een analoge naar een volwaardig digitale overheid is in volle gang. Van papieren stukken in de leeskamer naar .pdf-documenten op een website en uiteindelijk ook herbruikbare open data. Griffiers zijn verantwoordelijk voor een goede informatievoorziening richting hun volksvertegenwoordigers en hebben dus een centrale rol in deze transformatie.

Open data is een belangrijke bouwsteen die bijdraagt aan het versterken van de democratie. Van het aanspreken van de ambtelijke organisatie op de informatievoorziening, tot het toegankelijk maken van informatie voor raadsleden en andere geïnteresseerden. Open data zou een randvoorwaarde moeten zijn. Griffiers en volksvertegenwoordigers hack dus je informatiepositie!